DOBROGEA AND DOBRUDZHA - FROM COMMON PAST TO COMMON FUTURE

PROIECT FINANȚAT DE UNIUNEA EUROPEANĂ

MINISTERUL AGRICULTURII ȘI DEZVOLTĂRII RURALE

PNDR

AFIR împreună creștem satul românesc

GAL Munții Macinului Dunărea Veche

DOBROGEA AND DOBRUDZHA – FROM COMMON PAST TO COMMON FUTURE

Мултиетническата структура на Добруджа е в резултат от историческите обстоятелства, които трайно са оформили човешкия пейзаж на района чрез движението на населението, чрез спонтанна или организирана от държавата колонизация, и промени в населението от двете страни на Дунав.

С привилегировано историко – географско разположение, с пътища (военни и търговски) още от периода на римско завладяване по протежението на реката и крайбрежната зона, преходен коридор между два различни свята – Изток и Запад – Добруджа е била в позицията на преходна зона за повечето емигриращи хора през годините.

Всички етнографи проучвали Добруджа са я определяли, в контекста на материалното и нематериално наследство, като зона на **съвместно етническо съжителство**. Описвана е като *етническа мозайка, етническа топилка, добруджанска ойкумене*, мултиетническа, мултикултурна или интеркултурна зона.

БЪЛГАРИ ДОБРУДЖАНЦИ ОТ РУМЪНИЯ

ДОБРУДЖА - МУЛТИЕТНИЧЕСКО ПРОСТРАНСТВО

На територията на Добруджа хармонично съжителстват: румънци, арумънци, мъглени, българи, руснаци - липовени, украинци, гагаузи, черкези, италианци, германци, роми, турци, татари, арменци, евреи, гърци, албанци.

Българското население, което идва предимно от районите на Отел, Шумла, Загора, Ямбол, Сливен, населява села като: Николае Бълческу (тогава Башкьой), Ръндуника (Конгаз), Бейдауд, Касимчя, Каранасуф, Черна, Камвер, Хаджилар, смесени: Каталой, Фрекъцеи, Чинели и др.

ИСТОРИЧЕСКА ИНФОРМАЦИЯ ЗА НАСЕЛЕНИЕТО НА ДОБРУДЖА

Добруджа, гео-стратегическа територия, преходна зона, театър на войната

Етап на турско господство: колонизация на население с мюсюлмански произход, строеж на джамии и представителни сгради, привличане на казаци (запорожки или некрасовци) чрез предоставяне на привилегии в замяна на военни услуги.

1878 год. – приобщаване към Румъния последвано от серия действия – опити за намаляване на турския елемент: колонизация на моканите, италианците, промяна на наименованията на населените места и др.

1940 год. – отстъпване на Кадрилатера, промяна на етническата конфигурация чрез преселване на населението (българи/арумънци), разселване на германците.

Комунистически период: стандартизация, колективизация и промяна на начина на празнуване на празниците, особено в обществено/религиозно пространство, опити да се принуди славянското население да премине към новия стил, промяна (успешно или не) на имената на местностите.

След-декемврийски период: израз на етническо самосъзнание на институционално ниво, предоговаряне на етносите, иновации.

ИСТОРИЧЕСКА ИНФОРМАЦИЯ ЗА НАСЕЛЕНИЕТО НА ДОБРУДЖА

НАСЕЛЕНИЕТО НА ДОБРУДЖА ПРЕЗ 1850 Г. (БР. ДОМАКИНСТВА)

La composition ethnique de la Dobroudja en 1850

En nombre de foyers recensés		%
Turcs	4800	30,6 %
Roumains	3656	23,3 %
Tatars	2225	14,2 %
Bulgares	2214	14,1 %
Cosaques	1092	7 %
Lipovènes	747	4,7 %
Grecs	300	1,9 %
Tsiganes	212	1,3 %
Arabes	145	0,9 %
Arméniens	126	0,8 %
Juifs	119	0,7 %
Allemands	59	0,4 %

Tab. 1 *Recensement ottoman, 1850.*

Източник: F. Beaumont, *Les Lipovènes du delta du Danube. Chronique d'une société théocratique russe des Balkans.*, Balkanologie, Vol. X, n° 1-2

НАСЕЛЕНИЕТО НА ДОБРУДЖА ЗА ПЕРИОДА ОТ 1880 Г. ДО 1900 Г.

		1880	1885	1890	1895	1900
	Români	43671	58486	74648	103029	119562
	Bulgari	**24915**	**29722**	**33776**	**37540**	**38838**
3)	Turci	18624	13928	13044	12464	12459
4)	Tătari	29476	34325	29668	27685	28045
5)	Ţigani	702	833	823	1159	3368
6)	Ruşi	4555	7859	10149	13729	14195
7)	Lipoveni	8250	10844	11918	13009	13003
8)	Greci	4015	7267	7482	8070	8565
9)	Armeni	508	1485	1248	1897	2583
10)	Evrei	1762	3826	3908	4128	4315
11)	Germani	2461	4237	4568	8663	8853
12)	Alţii	730	530	2034	2262	4740
	Dobrogea	**139671**	**173452**	**191276**	**235545**	**258525**

Източник: G. Dănescu, *La Dobroudja*, Bucarest, Imprimerie de l'Indépendance Roumaine, 1903, p. 141

КАДРИЛАТЕР

Кадрилатерът се развива като част от румънската държава, в която влиза след Втората балканска война (1913 г.) до 1940 г., когато преразглеждането на границите на Румъния, след Виенската декларация, определя нейното анексиране към България. След 1940 г. има изселване на населението чрез разселване или репатриране на българи и пристигането на арумънци, румънци и мъглено-румънци, колонизирани в този регион след 1925 г.

След официалните или спонтанни колонизации, гъстотата на населението нараства от 5-6 жители на km2 (1878 г.) до около 10-14 (1880-1900 г.) или 25 жители на km2 през 1913 г.

		Окр. Тулчя (1913)			**Стара Добруджа (северна):** Тулчя и Констанца			**%**
		градско	**селско**	**общо**	**градско**	**селско**	**общо**	
1)	Румънци	19171	68168	87339	50100	166325	216425	56,8
2)	Българи	5854	20918	26772	7592	43557	51149	13,4
3)	Руснаци	10550	22960	33510	10829	25030	35859	9,4
4)	Татари	221	920	1141	2271	19079	21350	5,6
5)	Турци	2648	2511	5159	7548	12544	20092	5,3
6)	Гърци	4393	375	4768	8529	1470	9999	2,6
7)	Германци	333	1784	2117	798	6899	7697	2,0
8)	Евреи	2752	219	2971	4283	290	4573	1,2
9)	Цигани	500	1927	2427	706	2557	3263	0,9
10)	Арменци	673	97	770	2559	635	3194	0,8
11)	Италианци	127	1207	1334	583	1345	1928	0,6
12)	Разни	899	1652	2551	2451	2450	4901	1,4
	Общо	48121	122738	170859	98249	282181	380430	100

УСЕДНАЛО НАСЕЛЕНИЕ В ДОБРУДЖА СПОРЕД ПРЕБРОЯВАНЕТО ПРЕЗ 2011 Г.

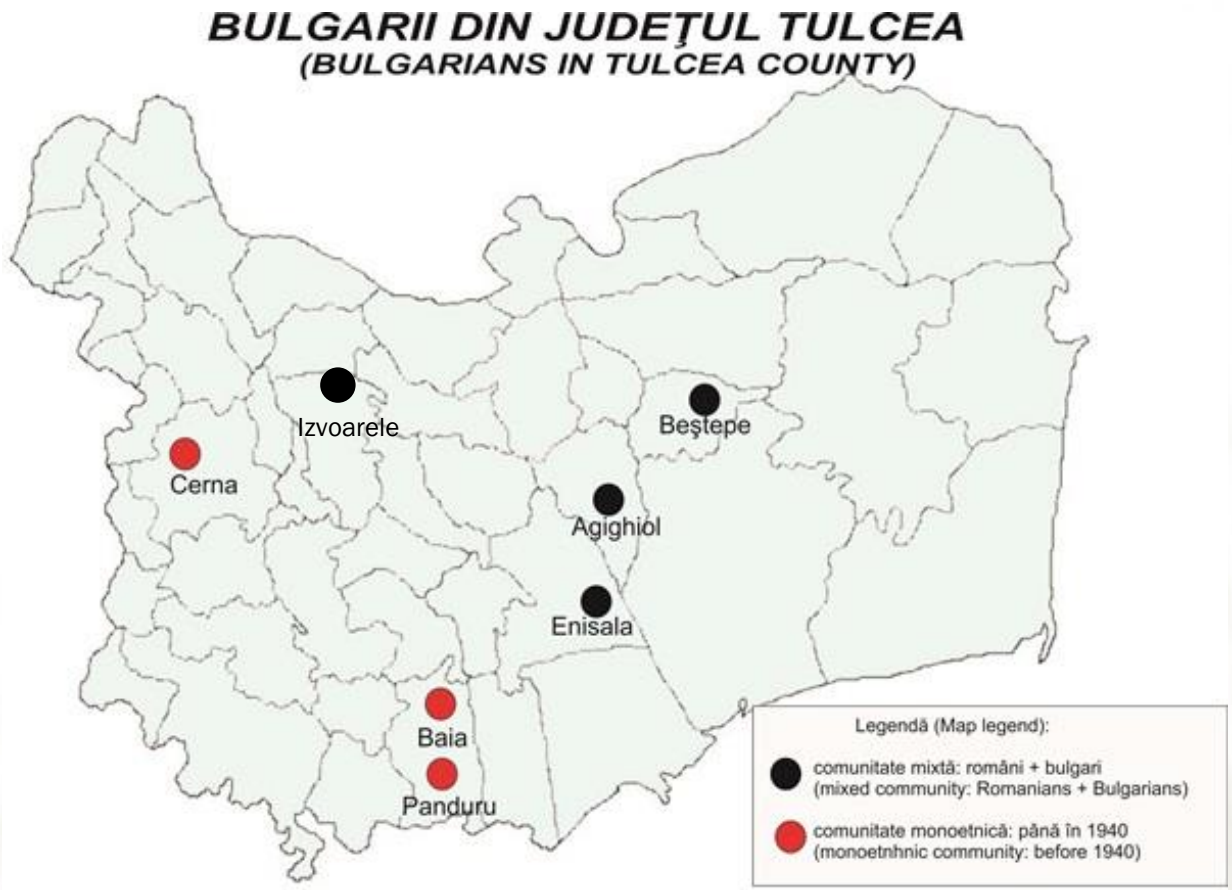
JUD.		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
	Total	Români	Mag.	Romi	Ucr.	Germ.	Turci	R. Lipov.	Tăt.	Sarbi	Slov.	Bulg.	Cr.	Greci	It.	Evrei	Cehi	Pol.	Chin.	Arm.	C.	Maced.
CT	684082	570754	450	8554	94	143	20826	3568	19601	16	5	35	4	266	60	36	1	22	8	263	35	503
TL	213083	180496	70	3423	1083	23	1674	10342	119	4	4	23	1	1181	57	7	1	4	-	58	17	59
Dobr.	897165	751250	520	11977	1177	166	22500	13910	19720	20	9	58	5	1447	117	40	2	26	8	321	52	562

1 – румънци; 2 – унгарци; 3 – роми; 4 – украинци; 5 – германци; 6 – турци; 7 – руснаци - липовени; 8 – татари; 9 – сърби; 10 – словени; 11 – българи; 12 – хървати; 13 – гърци; 14 – италианци; 15 – евреи; 16 – чехи; 17 – поляци; 18 – китайци; 19 – арменци; 20 – чанго; 21 – македонци;

Източник: INS

ГЕОГРАФСКО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА БЪЛГАРИТЕ (ОКР. ТУЛЧЯ)

Етническа група	Българи
Заетост и занаяти	Зеленчукопроизводство, земеделие, животновъдство, текстилна домашна промишленост, цигли

КРАТКА ИСТОРИЯ

Документите от времето между 1878 и 1918 г., проучени в архива на Окръжната дирекция Тулча, отразяват усилията за модернизация и колонизация на Добруджа, желанието на румънските държавни власти да решат проблемите, с които се сблъскват местните румънци, българи, турци, татари, немци, италианци, гърци. През 1880 г., според статистика на окръг Тулча, са регистрирани 85 685 жители, от които 25 248 румънци, 21 402 българи, 2 955 немци, 9 730 турци-татари, за останалите 26 350 етническата принадлежност не се споменава, а през 1900 г. - 124 429, от които 50 243 румънци, 26 617 българи, 5 532 турско-татари (намаляването на броя на турско-татарските етноси се дължи на репатриация), 4233 германци.

Колонизацията на румънския елемент е била подсилена от закони (1880 г., 1882 г., 1903 г.) и помощи, дадени на тези, които са се заселвали тук за построяване на домове и обработване на земеделски земи. От втората половина на XIX-ти век, по време на управлението на Карл I Хоенцолерн, италианските мигранти са привлечени от румънската пазарна икономика, особено в секторите на строителството, добива и обработката на камък или продуктите от дърво, но също и в селското стопанство. Освен това след 1878 г. се наблюдава изселване на мюсюлманско население от Добруджа и балканското пространство.

Балканските войни от 1912-1913 г. (довели до падането на Османската империя) и участието на Румъния срещу България (която напада своите бивши съюзници, Грузия и Сърбо-хърватско-словенското кралство) водят до присъединяването към Кралство Румъния на Южна Добруджа (наричано Кадрилатер - зоната между Тутракан и Балчик), с двете области Дуростор и Калиакра.

КРАТКА ИСТОРИЯ

Първата световна война води до големи разрушения причинени от армиите на воюващите държави. Добруджа е под управлението на III-та българска армия, с враждебно отношение спрямо румънското население като отмъщение за анексирането на Кадрилатера през 1913 г., факт, който определя намаляването броя на румънското население. След края на световната война тук са оземлени ветерани от Молдова. Законът за оземляването от 1921 г. засилва румънския елемент в района.

Територията на цяла Добруджа е призната като част от Румънското кралство с Парижкия договор от 1919 г., запазвайки границата с България от 1916 г.

Между 1923-1925 г., сред арумънското и мъглено-румънското население на Албания, България, Грузия и Югославия, потокът на имиграция в Румъния кристализира. Тази ситуация се засилва от масовото изселване на население между Гърция и Турция, ратифицирано с Лозанската конвенция от 24 юли 1923 г. От 1925 г. мъглено-румънците и арумънците са оземлени, по тяхно искане, в Кадрилатера. Колонизацията в Кадрилатера (Южна Добруджа) е осъществена и с румънско население от Старото кралство.

КРАТКА ИСТОРИЯ

Следва вторият световен пожар (1939-1945 г.) свързан с акцентиране върху екстремизма и антисемитското мислене. 1940 г. води до важна промяна в етническия състав на населението на Добруджа:

- след Крайовската спогодба (7 септември), с която Кадрилатерът е отстъпен на България, се извършва изселване на българско население от Стара Добруджа - от една страна, арменците, мъглено-румънците и колонизираните преди това румънци или местни жители на Нова Добруджа (Кадрилатер) - от друга;
- на 22 октомври 1940 г. е подписана конвенцията, сключена между румънското кралско правителство и Германския райх, която предвижда репатрирането на добруджанските германци.

БЪЛГАРСКАТА ОБЩНОСТ В ДОБРУДЖА

Заселването и развитието на българските общности в тази зона са белязани от несигурност, митове и мистификации, подхранвани от вземащите политически решения и културни лидери от различни исторически периоди. Претенциите за тази територия от страна на румънските и българските власти, в сложен геополитически контекст, със съ-заинтересовани и воюващи силови фактори, предопределя развитието на поне две диаметрално противоположни историографии. Българските историци се опитват да докажат чрез всякакви доказателства (исторически, демографски, архитектурно-религиозни, етнографски) символичното значение на този край за формирането на българската нация. Румънците пък очертават историко-митичното първенство в Северна Добруджа на приемствеността на румънския елемент при османците и числеността господство.

ГРАНИЦИТЕ НА ДОБРУДЖА ИЛИ КАДРИЛАТЕРА В РУМЪНИЯ

Dobrogea de Nord

Dobrogea de Sud
(în interiorul granițelor României august 1913 - mai 1918; noiembrie 1940)

Dobrogea de Nord de-a lungul liniei Mangalia - Rasovo
(în interiorul granițelor Bulgariei, februarie - iulie 1878)

Silistra
(în interiorul granițelor României august 1913 - mai 1918; noiembrie 1919 - septembrie 1940)

Teritorii din Dobrogea sub stăpânire bulgară mai 1918 - noiembrie 1919

Teritorii din Dobrogea aflate sub condominiul Puterilor Centrale - septembrie 1918
(sub conducerea Bulgariei septembrie 1918 - noiembrie 1919)

Al doilea braț al Deltei Dunării
(parte a Rusiei 1878 - 1918; parte a URSS 1940 - 1941; 1947 - 1991; din 1991 parte a Ucrainei)

Insulele Dunării și Mării Negre
(în componența URSS 1948 - 1991; din 1991 în componența Ucrainei)

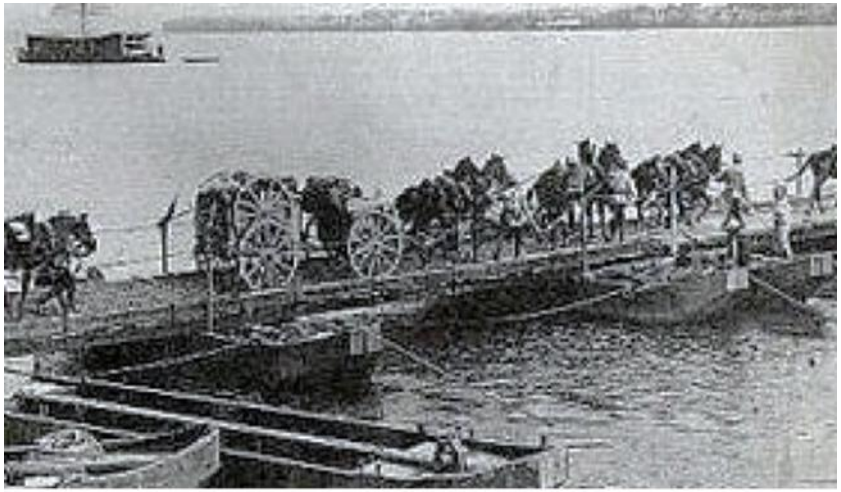
ОТ ИСТОРИИТЕ НА ИМИГРАНТИТЕ БЪЛГАРИ

Важните събития през 1940 год. са свързани със започналата Втора световна война. Великите сили предприемат стратегически мерки, прекрояват граници, сключват изгодни за тях договори и спогодби. На 1 октомври 1940 год. е сключена Крайовската спогодба, съгласно която Южна Добруджа преминава към България. Границата се премества до град Силистра, като Гърлица и Алмалии остават на румънска територия. Спогодбата дава право българите да се изселят в България, румънците от Южна Добруджа да отидат в освободените от българите селища на румънска територия. Започва едно масово, непознато дотогава по мащабите си преселение на населението от двете страни на границата.

Подготовката започва веднага след обявяване на спогодбата от 1 януари 1940 год. Всяко селище си избира по трима представители, които имат за задача да проучат в кое селище на територията на България ще се заселят.

ОТ ИСТОРИИТЕ НА ИМИГРАНТИТЕ БЪЛГАРИ

Условията били, горе-долу да се спазва разстоянието с център град Силистра. Ако идваш от 10 км, да ти предложат селище в близост също 10 км. Второто условие засяга всяко домакинство. Каквото оставят, приблизително същото да получат на новото място. Започва описване на сгради, дворно място, ниви/хектари/, лозя и т.н. Всяко домакинство има право два пъти да се върне с каруца за багаж, хора, животни.

Комисията по изселването в град Силистра предлага на нашите представители да се заселят в село Айдемир, тъй като разстоянието съответства на това до Гърлица. Нашенци не приемат това предложение. Мотивите били, че няма място за цялото село и нямало да са самостоятелни както искали. Вторият мотив бил, да намерят селище с по-голяма паша за животните, да има близо и вода. След три дни лутане избират село Сокол, на 45 км от град Силистра.

ОТ ИСТОРИИТЕ НА ИМИГРАНТИТЕ БЪЛГАРИ

По същото време в Гърлица върви трескава подготовка. Подготвени са списъци, всичко е описано и разяснено. Отново, както дедите, си стягат каруците, подготвят коне, приготвят багаж и животни.

Идва дългоочакваният момент в края на месец октомври и началото на месец ноември. За две седмици трябва да приключи всичко с преселването от едната и другата страна на новата граница. Потеглят кервани с каруци, натоварени с дечурлига, багаж. Зад каруците вързани животни, всичко което може да се пренесе. Определени са два пункта за почивка на гърличани, първият е град Силистра, а вторият село Сребърна. В село Сребърна можело да се преспи, да починат конете и хората за по-дългия преход до село Сокол.

ОТ ИСТОРИИТЕ НА ИМИГРАНТИТЕ БЪЛГАРИ

Татарското село Атмаджа/ така било старото име на село Сокол/ ги посреща изоставено и пусто, останали са няколко къщи с местно население от татари. Комисията, която е правила описите в Гърлица е пристигнала по-рано и определя къщите за идващите домакинства, където да се настанят. Имало сърдити и недоволни, но по-късно всичко се забравя, защото съвсем естествено е роднина да помогне на роднина. Комисията си свършва работата, всеки получава своето според новите условия. Семействата, които остават без къщи се изпращат в съседните села Дичево и Косара.

По същия начин е раздадена и земята. Всяко ново заселено семейство в България получава по 10 декара земя в повече, подарък от Цар Борис III.

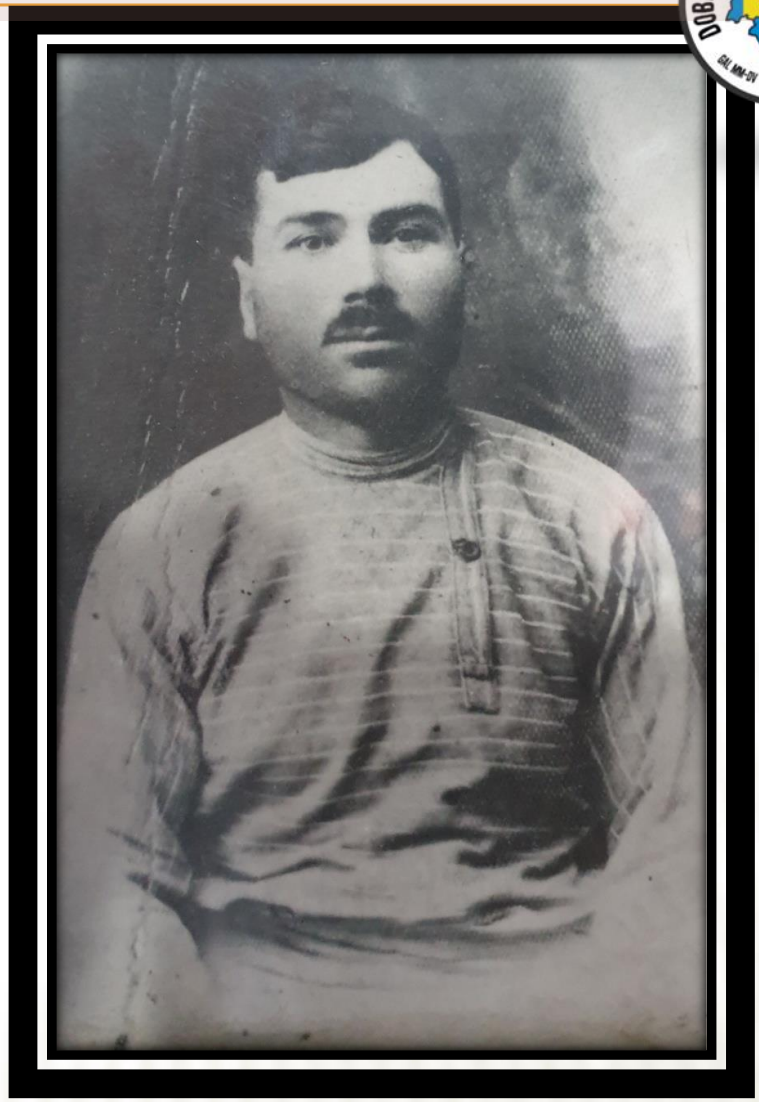
ДВЕ ДЪРЖАВИ – ЕДНО СЕМЕЙСТВО

ДВЕ ДЪРЖАВИ – ЕДНО СЕМЕЙСТВО

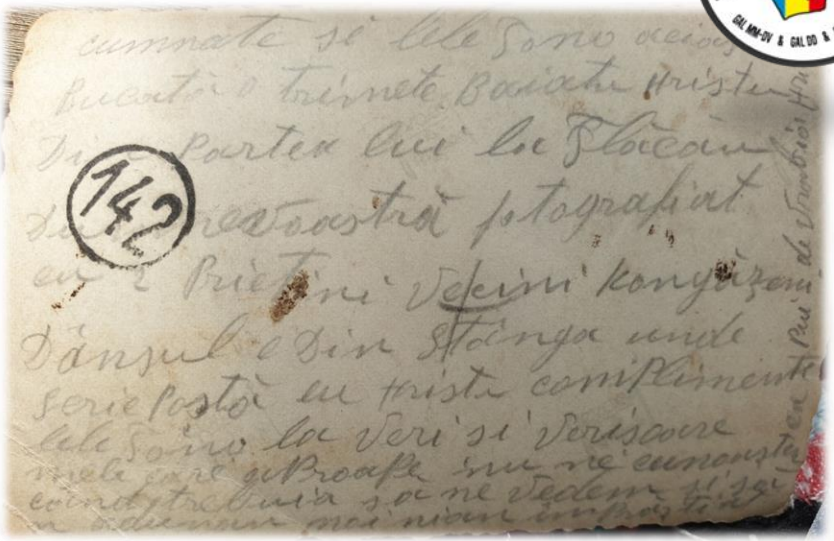
Тудора Стоян

Георге Йордаке

ДВЕ ДЪРЖАВИ – ЕДНО СЕМЕЙСТВО

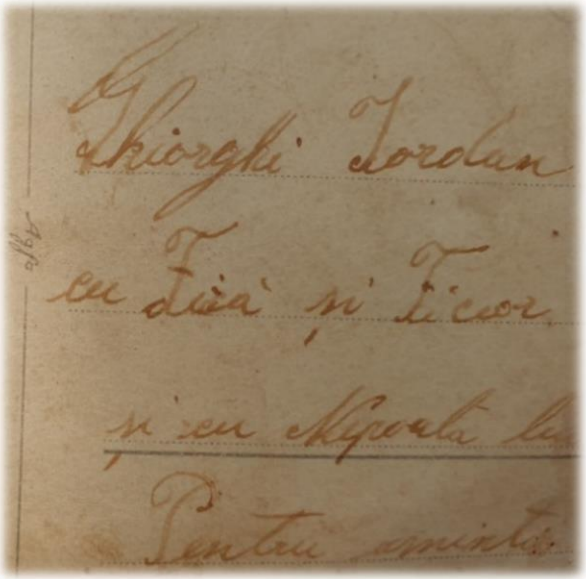

” Девере и лельо Пена това е изпратено от момчето Христу, от негово име до вашето момче, снимано с двама приятели съседи ”Komgăzani”. Този от ляво където пише поща съм аз, Христу, поздрави на леля Пена за братовчедите и братовчедките ми, с които почти не се познаваме, когато трябваше да се видим и да се съберем, ние се разпръснахме като врабци. Христу”

ДВЕ ДЪРЖАВИ – ЕДНО СЕМЕЙСТВО

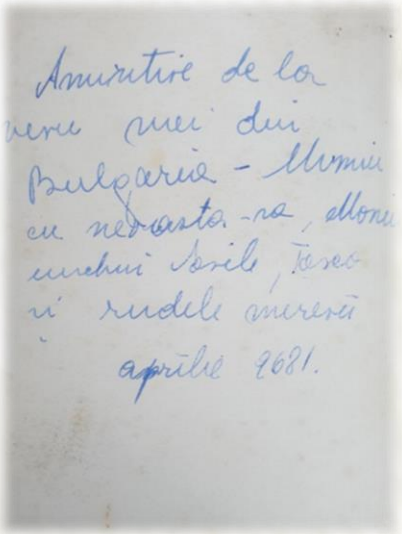

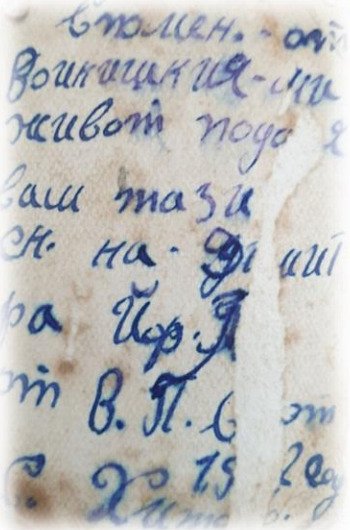

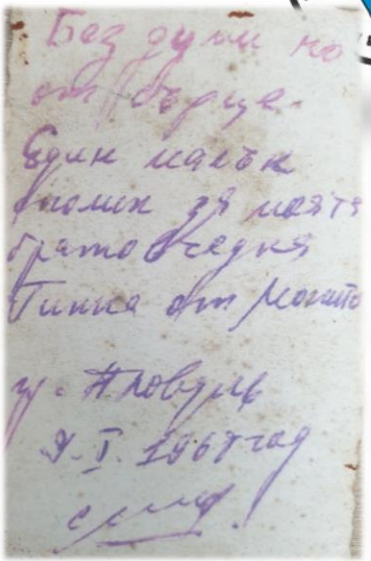

РОДНИНИТЕ ОТ БЪЛГАРИЯ

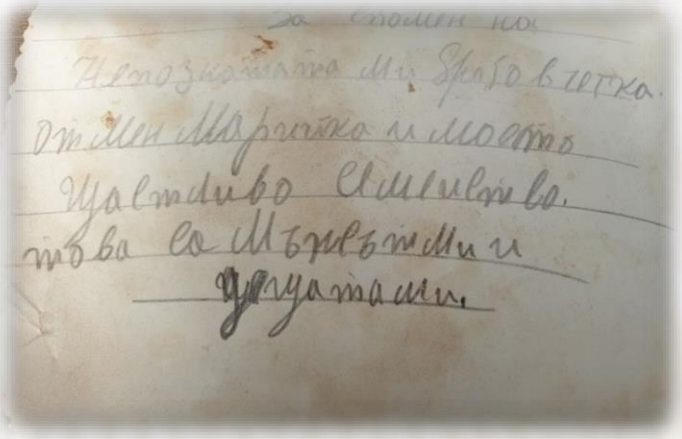

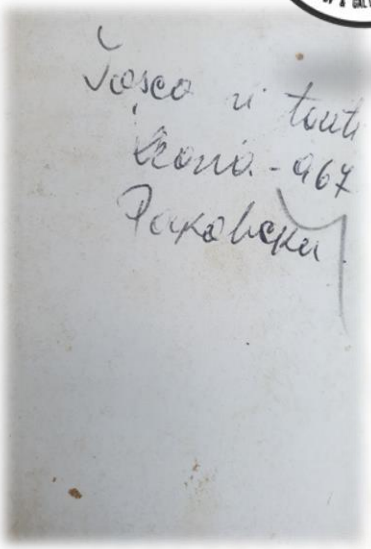

РОДНИНИТЕ ОТ БЪЛГАРИЯ

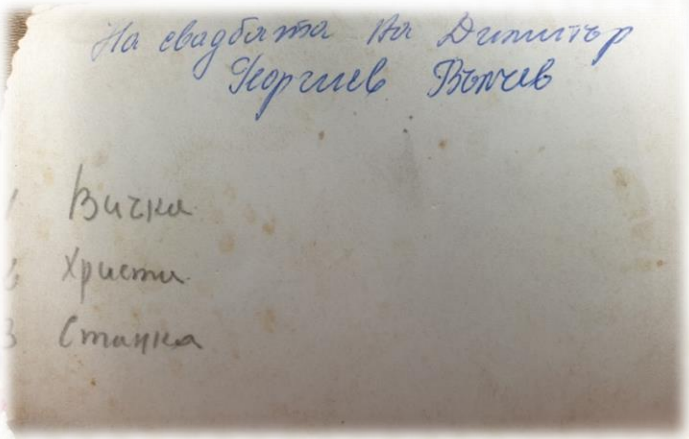

АСПЕКТИ НА ЕЖЕДНЕВНИЯ ЖИВОТ

ТРАДИЦИОННИ ЗАНАЯТИ

Земеделие: отглеждане на зърнени култури и зеленчукопроизводство.
Зеленчукопроизводство: ранни картофи, зеле, домати, пипер, целина, фасул, патладжан, праз;
Животновъдство: по специално коне, овце, крави и домашни птици;
Обработка на нишки в домашни условия: предене на вълна, отглеждане на копринени буби, шиене, тъкане и др.

АСПЕКТИ НА ЕЖЕДНЕВНИЯ ЖИВОТ

Основният традиционен поминък е бил земеделието (оран) и животновъдството.
Теренните изследвания относно практикуването на селското стопанство в тази област откриват характерни за традиционното земеделие системи. От зърнените култури, отглеждани в района, споменаваме: пшеница, ръж, царевица, слънчоглед. Също така са се отглеждали зърнени култури необходими за животновъдството: ечемик, просо, овес. Наред с отглеждането на зърнени култури се е практикувало зеленчукопроизводството и градинарството. В този район са се отглеждали и продължават да се отглеждат лозя.
Животновъдството е било една от традиционните професии, която се е развивала във времето в тясна връзка с развитието на селското стопанство. Така на тази територия са се отглеждали и се отглеждат предимно дребен рогат добитък (особено овце и в по-малка степен кози), едър рогат добитък (крави, волове), коне и свине. Задължителни са домашните птици, особено пилетата, отглеждани за яйца и месо. За пълнеж на възглавници са използвали пух и малки пера. Отглеждали са и гъски, патици, пуйки.

АСПЕКТИ НА ЕЖЕДНЕВНИЯ ЖИВОТ

АСПЕКТИ НА ЕЖЕДНЕВНИЯ ЖИВОТ

Домашната текстилна промишленост е задоволявала ежедневните нужди, състояла се е в обработката на животински продукти (получаване на коприна, вълна), текстил (памук), производството на облекло, кърпи, спално бельо, завеси и други тъкани. Свидетелства за практиката на предене, тъкане, дървообработване и др. с битов характер съществуват и до днес.

Сред практикуваните занаяти споменаваме: дървообработване (включително тъкачни станове), металообработване, обработка на тръстика, производство на вълна.

Обработката на метали се свежда до практикуването на ковачество. Занаятът се е практикувал за задоволяване на непосредствените нужди на жителите и бил свързан с животновъдството, земеделието и ремонта на транспортните средства, както и ремонта на селскостопанските инструменти. Що се отнася до обработката на селскостопанските сечива (плугове, брани), те са се набавяли от дюкяните в селото или от града.

Обработката на глината е един от занаятите, който се е практикувал за изграждане на къщи (издигане на стените на къщата и някои пристройки) под формата на чямур и кирпич. Специализирана форма е представлявала изработката на цигли, например българските тухлари от Бейдауд са обслужвали редица населени места в околността.

ОБЛЕКЛО

Що се отнася до облеклото на българите в този край, колективната памет все още пази известни сведения.

Момичетата носели дълги коси, сплетени на две или четири плитки, вързани в долната част с цветни панделки като задължително се е появявало на ухото цвете. Омъжените българки покривали косите си със "забрадка/бребода“ и «касинка". Също така са носели и рокля ("сукман") или плисираната пола с няколко разноцветни ленти. Върху тези части на облеклото се носела „престилка“, изработена от домашно тъкан плат, украсена с шевни мотиви и обшита отвсякъде с дантела. Свързващият елемент в средата е бил представен от вълнения или металния колан ("covăneț u"), очевидно аксесоар към облеклото, свързан с престижа и финансовата мощ на семейството в общността. Празничната носия е включвала, за младите сгодени жени, идентификационен знак свързан с ритуалите на преминаване: "aschii" (халки), наниз от мъниста, носен върху забрадката (moadă) през целия годежен период, дори до раждането на първото дете.

ОБЛЕКЛО

БЪЛГАРСКАТА НОСИЯ: ОТ АРХИВА... ДО ТЕРЕНА

Традиционната носия, като всеки културен факт, е имала определени еволюционни периоди, в зависимост от вида на използваната материя, значението на определени части от облеклото или етнокултурното влияние на района (османско, градско и др.).

Българките носели косата си права, като я сплитали на четири плитки с по три кичура започващи от тила. Оставял се е „șfic", в горната му част се е завързвал червен конец с червено мънисто с апотропейна роля. Ако са били с къси коси си купували плитки, бребоди, носени най-вече през лятото.

Така сплетената коса се покривала с "чялма"/"челма" (забрадка (modă, moadă, modiță), касинка, триъгълна забрадка), започвайки отзад под плитките. Върху това се е поставяло покривало от червен или син плат завързано с "бариера" от сребърни монети. Върху феса отпред на челото се е носел челник от златни или сребърни пари. Тази украса е била от припокриване на два наниза монети. В средата е имало голяма „жълтица“, а отстрани по-малки монети в два реда. В средата на челника се е слагало червено цвете (обикновено мушкато). Фесът и челника са се носели и от млади момичета.

БЪЛГАРСКАТА НОСИЯ

Частна колекция
Г-жа Калина Михайлова, България

БЪЛГАРСКАТА НОСИЯ

Мъжката носия е по-трудна за пресъздаване. Българите носели ризи от домашно платно. Старият тип е имал права яка и отвор от едната страна, снабден със система за затваряне. По-късно е заменен от този с отвор отпред. Върху ризата през лятото са носели илици с четири нишки, с мотиви в рамки. През зимата носели мантия ("ямурлук") и "чубара" (овча шапка). Широките панталони („шулвари“, „дулвари“ или „шароче“) на абата се закопчавали с бърне („учукър“) или широк колан от черна или червена вълна.

БАЛКАНСКА АРХИТЕКТУРА

Българската къща в последствие обитавана/ремонтирана от арумънци и мъглено-румънци .

Прилики с гръцката къща

Характеристики: широки стрехи, покриви от цигли с плавен наклон, широка приспа, високи основи, избено помещение отдолу, камък в основите и цокъла

Ритуали при строеж: Заколване на животно, да тече кръв; светена вода при основите; дарове за майсторите връзвани на покрива;

БАЛКАНСКА АРХИТЕКТУРА

ДУХОВЕН ЖИВОТ

Българите са спазвали календарните празници по стария юлиански календар. С течение на времето се извършва преходът към григорианския календар като в някои случаи се спазва старомодното отбелязване на празника чрез преустановяване на домакинските и битови дейности (напр.: пране, работа на полето). Трябва да се отбележи, че от гледна точка на обредно-празничните елементи, българите - представители на балканската култура, имат известни прилики с гърците и румънците, с които са живели. Така, дори ако някои празници вече не са активни, поради разпадането на общността, те могат да бъдат възстановени от другите, особено от гърците от село Извоареле, които все още пазят традиции с висока степен на архаизъм.

ДУХОВЕН ЖИВОТ

При българите, но не само, празничният календар обхваща празниците, обредите и ритуалните действия в рамките на няколко празнични цикъла: зимните празници, Великденските празници, навечерието на Коледа и Гергьовден. Като специална бележка споменаваме факта, че тази общност спазва празниците по стар стил като по-късно премина към реда на григорианския календар.

Бъдни вечер предшества големия празник Рождество Христово, включващ хранителни обичаи и табута, оракулски ритуални жестове, умилостивителни ритуали и такива, свързани с култа към мъртвите. За обредната вечеря през тази вечер се вари жито, боб или компот.

ДУХОВЕН ЖИВОТ

Коледният период представлява благоприятен момент за извършване на магически предсказания, пророчески и умилостивителни действия. Коледуването е най-значимата практика за общността. Българите са имали песни или формули за наричане, и коледни песни с пряк бенефициент (напр. Enas kalos palicarus/ Добър момък – за неженен момък, Sidi ianoc na visoc ceardac/ седи юнак на висок чердак – за момък, Zbilusăi Cernu More / Бори се Черно море - за попа, Гудинита двори мите / Годеница мете двора - за годеницата).

Около Коледа момчетата ходели с коледарски песни на български език, днес отдавна забравени, но изброени в различни сборници фолклорни произведения събрани от румънци или българи.

Pomana porcului

ДУХОВЕН ЖИВОТ

Курбанът е жертвена традиция, практикувана по важните празници (напр. Гергьовден, покровителя на къщата), разпространена в балканското пространство. В Извоареле курбанът на пръв поглед е свързан с началото на пастирския сезон и следователно изисква извършването на определени ритуални жестове, които придобиват мащаба на цяла обредност. Също на този ден се тъкмят овчарите, отделят се агнетата и се отделят овцете за мляко. В по-широк смисъл традицията за заколване на курбан включва няколко аспекта от семейния или общностен живот, които са се практикували по повод строежа на къща, при раждане на дете, за лечение, за светеца на къщата или патрона на църквата. Всички тези аспекти включват кърваво жертвоприношение на животно, приготвянето на ястие, споделянето и общата консумация.

По този начин Курбанът се отличава като форма на символична и социална практика, персонализирана за семейния светец, покровителя на селото, покровителя на общността, свързан със семейството и местната религиозност. Курбанът за патрона на църквата принадлежи към обществената сфера и се състои от жертвоприношение на теле, в миналото в двора на църквата, последвано от приготвяне, споделяне и обща консумация, докато курбанът за здраве, този на Гергьовден, принадлежи към частната сфера, осъществявана на базата на асоциация свързана с добросъседство и родство. Той има вариации в зависимост от семейните обичаи или с определени извънредни ситуации, като: погребения, помени, освещаване на къщата, празнуване за здраве и семеен курбан в един и същи ден.

ДУХОВЕН ЖИВОТ

Българите от Добруджа, в навечерието на този празник, са носели агне от кошарата украсявано с шарена вълна. Предлагали на животното да яде трици със сол, между рогата му поставяли запалена свещ, която горяла, докато семейството седяло на обредната трапеза. Тогава главата на семейството духвал свещта между рогата му, прекръствал челото му и го принасял в жертва. Кръвта на заклано животно се събирала в купа и се хвърляла в реката, като се смятало, че така овцата ще даде много мляко, подобно на принципа на магията. Освен това костите, останали след яденето на Гергьовден, се заравяли край мравуняк за късмет с парите.

Също на Гергьовден са се извършвали обредни действия и жестове, целящи да защитават животните от зло. „За животните в двора събирахме коприва, обикаляхме двора и слагахме коприва, и ги ръсехме със светена вода за да са на сигурно място от хищници. Слагахме, където всяко спеше, по стрък коприва.”

ДУХОВЕН ЖИВОТ

Календарът на Великденските празници, с подвижна дата, включва както християнски, така и светски традиции, насложени във времето, сред които споменаваме:

- Седмица на сиренето. Започва Седмицата на лудите, когато само лудите тръгват да се женят, само лудите и грозните от селата едва сега се опитват да се женят. Обичаят се състои в маскирането на мъжете в женски дрехи за да минат през седналите, където правят щуротии и шеги.
- Сирни Заговезни асимилира практики, специфични за обновяването на времето, съставлявайки цикъл от двуседмични празници: Седмицата на лудите и Тодоровата неделя. Ритуалът за обновяване на времето включва период на стареене и деградация във времето (когато се появяват маскирани и оргиастични елементи) и период на практики за пречистване на пространството, възвръщане на хармонията и баланса. Широко разпространен обичай, според който при приключване на богатата трапеза организирана на Сирни Заговезни трябва да изядеш варено яйце за да изглежда поста лек, за да премине бързо, препраща към регенериращата сила на яйцето. Викът из селото. Правели се заклинания и магии, най-вече за да се определи ориста и да се ускори женитбата. Правят се забави с храна, напитки, песни и игри, без да се налагат определени характеристики.

ДУХОВЕН ЖИВОТ

- Чист понеделник (първия ден от великия пост) - практики, насочени към предотвратяване нарушаването на хранителните забрани на поста: ядене на определени постни храни, миене на съдове с луга, смяна на сладки ястия с постни.
- Лятна (черешова) Задушница, събота на мъртвите. Ритуални храни, приготвени в събота на Тодоровден: гевреци, варено жито.
- неделя Цветница. Обичаят да се носят лозови или ракитени клонки на светеца сутринта на Цветница вероятно е остатък от обред, специфичен за Флоралия. На осветената върба се приписват магически функции на стимулиране и прогонване (след литургията) чрез докосване на добитъка, децата (за да растат и цъфтят като котенца). Следи от архаичен фитоморфен тотемизъм чрез сакрализирането на върбата. Ако момичетата удрят косите си с върба на Цветница, косите им ще растат.
- Неделята на светото Възкресение, Велика неделя (Великден). Великден се празнува според лунния календар на четиринадесетия ден от пълнолунието, след пролетното равноденствие. Великден е ритуален сценарий на годишното обновяване на света, който започва от неделята на Цветница, затваря се от Томина неделя и се пресича от нощта на Възкресението на Спасителя Исус. Той се вписва в праисторическия модел на символично прераждане във времето и пространството чрез жертвата на божествеността. След три дни на хаос и мрак, в които човечеството е било оставено без божествена закрила, следват чудото на Възкресението Господне в нощта на Великден и пречистващите действия на Светлата седмица, които възстановяват баланса и хармонията.

ДУХОВЕН ЖИВОТ

Обичаите от жизнения цикъл следват стари модели, излизащи извън културния ареал на Добруджа или Балканите. Така обичаите, свързани с раждането не се различават от тези, практикувани в други населени места с православно население. При раждането жената е била подпомагана от „бабата“, една от старите жени в селото, умела в това. Раздавали са подаръци на акушерката (рокля, сапун, кърпа). Доказателство за ролята, която е имала "бабата" в традиционната общност е празнуването на "Бабин ден".

Във водата за „къпане” (първото къпане на новороденото след кръщенето) се слагат: яйце („за да му е лесно”); пари ("за да бъде богато"); цветя ("за да бъде красиво"). Пуснатата стотинка "във водата за къпане" първоначално е използвана за да се прави кръст над детето. Накрая водата се хвърля от мома с родители ("да не е сираче"), която взема парата. В къпането са участвали само жени; на кръщелната трапеза участвали и мъже. Кумата дарява детето с дрехи и пари, а и тя от своя страна получава подаръци. Всички участници в кръщенето "са слагали" пари за детето.

Обичаите, свързани със сватбата, разглеждана като обредно преминаване, включват три основни етапа: годеж, сватба и обичаи след сватбата. Същинската последователност на сватбата се предхожда от искането на момичето. Както в повечето населени места, сватбата е започвала в четвъртък с приготвянето на храна, козунак, гевреци, питка.

Поканата за сватбата е била отправяна в петък и събота от шафера, който се е грижил да уважи поканените.

Също в събота вечерта се е провеждало празненството в къщата на булката за младите, булката и младоженеца са се разделяли с приятелите си. По време на последователностите на церемонията провеждани в неделя, отбелязваме подготовката на двамата младоженци за важна част от ритуала: религиозната сватбена церемония, която потвърждава основаването на новото семейство. В тези моменти се пеят песни както за булката, така и за младоженеца, чието съдържание се отнася до раздялата с родителите, момичетата и заминаването сред чужди (за булката).

ДУХОВЕН ЖИВОТ

На празненството, което продължава до сутринта, особено внимание се отделя на кума, пред когото се играе почти непрекъснато. В края на веселбата кумът се прибира. Шествието, което отвежда кума е съставено от сватбари (както от страна на булката, така и от страна на младоженеца), като част от него са и тъстовете.

РЕЛИГИОЗНИ ОБЕКТИ ОТ МИГ МУНЦИИ МЪЧИНУЛУИ – ДУНЪРЯ ВЕКЕ

Заслужава си да бъдат споменати църквите от зоната, тъй като българското население е посещавало често същите православни храмове както румънците и украинците.

- Църковен храм „Св. Императори“ от Саригьол де Дял, иззидан в периода 1880-1889 год.
- Църковен храм „Св. Архангели Михаил и Гавраил“ от Черна, иззидан в периода 1890 год. (1892 год.) – 1897 год. Интериорната стенопис на фреските е направена от Сима Мариан. Монументален иконостас рисуван от И. Балаис, а скулптурата, както и калайдисването й, са извършени от Д. Голис от Галац.
- Църковен храм „Св. Мъченик Георге“ от Хория, иззидан в периода 1912-1914 год. Иконостасът е от Петре Шветков и синовете му Борис и Николае в периода 1924-1927 г. и рисуван от Джео Кардаш (1881-1947 год.) и П. Г. Симионеску през 1926 г. Джео Кардаш е художникът, който в междувоенния период ще стане един от най-активните художници, които представят земите на Добруджа в своето изкуство.
- Църковен храм „Св. Думитру“ от Извоареле, иззидан в периода 1906-1912 год. Вътрешните рисунки са направени в периода 1988-1990 год.
- Църковен храм „Св. Думитру“ от Стежару, иззидан през 1858 год. Иконостасът е нарисуван през 1866 год. от българския майстор Захария.

РЕЛИГИОЗНИ ОБЕКТИ ОТ МИГ ДЕЛТА ДУНЪРИИ

- Църковен храм „Св. Великомъченик Димитрие” от Нуфъру, иззидан в периода 1905-1912 год. Вътрешната рисунка на фреските е направена в периода 2002-2007 год. от Марин Гоаджя.
- Църковен храм „Св. Великомъченик Димитрие“ от Бештепе иззидан в периода 1897-1913 год.
- Църковен храм „Св. Воевози“ от Аджигьол, иззидан в периода 1858-1860 год. Иконостасът е изрисуван през 1910 год. от Миахаил Параскив и/или Рафаел Маееф.
- Църковен храм „Покров Богородичен“ от Валя Нукърилор, иззидан в периода 1891-1896. Иконостасът на църквата е направен от известния добруджански художник Енаке Кардаш (1848-1938 год.).
- Църковен храм „Раждането на Пресвета Богородица“ от Язурил,е иззидан в периода 1900-1910 год. или 1900-1914 год.
- Църковен храм „Св. Георге“ от Муригьол иззидан в периода 1878-1883 год. Вътрешните рисунки са изрисувани през 2002-2003 год.
- Църковен храм „Св. Николае и св. Александру“ от Сулина, иззидан в периода 1910-1912 и завършен в периода 1933-1934 год.
- Църковен храм „Св. Николае“ от Сулина, иззидан през 1867 год. реставриран през 1923 год. а вътрешните рисунки са изрисувани с маслени бои през 1931 год., възможно е да принадлежат на Йоанис К. Кириакос.
- Църковен храм „Св. Параскева“ от Плопу, иззидан през 1903 год.
- Църковен храм „Св. Архангели Михаил и Гавраил“ от Саринасуф, иззидан през 1894 год. 111 В църквата се съхраняват Иконостасът изрисуван от Енаке Кардаш през 1903 год., а вътрешните рисунки от Джео Кардаш (1881-1947 год.), художник, който в междувоенния период става един от най-активните художници, които в произведенията си представят земята на Добруджа.

ФРАГМЕНТИ ОБЩА ИСТОРИЯ

ФРАГМЕНТИ ОБЩА ИСТОРИЯ

ФРАГМЕНТИ ОБЩА ИСТОРИЯ

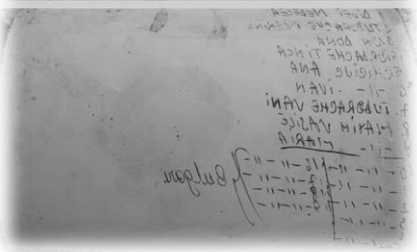

ФРАГМЕНТИ ОБЩА ИСТОРИЯ

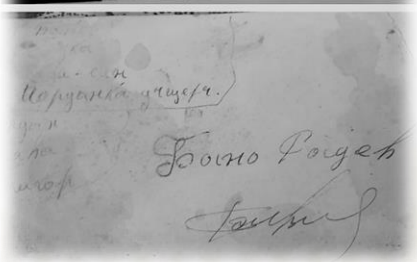
За спомен на
бурѕ Янка от
Янка и Костадин
дедата на Жана
Иванка

Винаги Вероната
1981
Винаги си
Винаги Ваши
Ваши.
Вероника
1980

Честит ученик.
Бойко Родев

Снимка за спомен
от
Бойко. Р. Великов. на братчето
Благор При идването на
из Курзиче във България.
във Комлаците. през 1963 год.
Когато погледнеш снимката
винаги ще си спомняш за
нас.

ФРАГМЕНТИ ОБЩА ИСТОРИЯ

ФРАГМЕНТИ ОБЩА ИСТОРИЯ

НАШИЯТ ПРОЕКТ В СНИМКИ:
РАБОТНИ ГРУПИ

НАШИЯТ ПРОЕКТ В СНИМКИ:
ФЕСТИВАЛ СИТОВО, БЪЛГАРИЯ

НАШИЯТ ПРОЕКТ В СНИМКИ:
ФЕСТИВАЛ МАХМУДИЯ, МИГ ДЕЛТА ДУНЪРИИ

НАШИЯТ ПРОЕКТ В СНИМКИ:
ФЕСТИВАЛ ЧЕРНА, МИГ МУНЦИИ МЪЧИНУЛУЙ

DOBROGEA AND DOBRUDZHA – FROM COMMON PAST TO COMMON FUTURE

https://dobrogea-dobrudzha.ro

Партньори в проекта:

МИГ МУНЦИИ МЪЧИНУЛУИ – ДУНЪРЯ ВЕКЕ (RO) – www.galmuntiimacinului.ro

МИГ ДЕЛТА ДУНЪРИИ (RO) – www.galdeltadunarii.ro

МИГ ГЛАВИНИЦА – СИТОВО – КРАЙДУНАВСКА Добруджа (BG) - www.mig.glavinitsa-sitovo.org

Материал реализиран по проект „Dobrogea and Dobrudzha – from common past to common future", финансиран по под-мярка 19.3B на Националната Програма за Развитие на Селските Райони 2014 – 2020.
Съдържанието на този материал не представлява задължително официалната позиция на Европейския Съюз или на Румънското правителство.